



УНИВЕРСИТЕТ ЗА НАЦИОНАЛНО И СВЕТОВНО СТОПАНСТВО

РЕЦЕНЗИЯ

От: проф. д-р Снежанка Александрова Башева

ВУ / научна организация- катедра „Счетоводство и анализ“, УНСС

Научна специалност- Счетоводна отчетност, контрол и анализ на стопанската дейност

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по научна специалност в УНСС.

Основание за представяне на рецензията: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд, съгласно Заповед №76/18.01.2022 г. на Ректора на УНСС.

Автор на дисертационния труд: Калинка Христова Илиева

Тема на дисертационния труд: Счетоводно представяне на дейността по сегменти на предприятията от нефинансовия сектор в условията на глобализация

1. Информация за дисертанта

Дисертантът се е обучавал по докторска програма към катедра „Счетоводство и анализ“, Финансово-счетоводен факултет на УНСС по научна специалност „Счетоводна отчетност, контрол и анализ на стопанската дейност (счетоводна отчетност в нефинансовия сектор)“, съгласно Заповед на Зам.-ректора по НИД на УНСС №964/20.04.2015 г. Обучението е осъществено в редовна и задочна форма през периода 2015/2022 г.

Кратка биографична справка- Докторантката завършва през 1991 г. средно образование в математическата гимназия "Акад.Иван Ценов", Враца. През периода

1991–1995г. учи в ОКС Бакалавър и ОКС Магистър, като придобива магистърска степен по специалност "Икономика и управление на индустрията" при УНСС. От 1999г. до 2001г. придобива професионална квалификация по "Търговско и европейско право" при СУ"Св.Климент Охридски", Юридически факултет. През периода 2015-2022г. тя е докторант в професионално направление 3.8 „Икономика“ с научна специалност „Счетоводна отчетност, контрол и анализ на стопанската дейност (Счетоводна отчетност в нефинансовия сектор)“ при катедра „Счетоводство и анализ“, УНСС. Тя има богат професионален опит, като е преминала през различни равнища на професионално развитие от оперативен счетоводител до главен счетоводител. В момента тя е на позиция „Мениджър проекти „ и се занимава с изготвяне на план за протичане на съответния проект и необходимия бюджет, координация и подходящо разпределение на човешките ресурси в „АТОС България Компетънси Център“ ЕООД.

Кратка информация за изпълнението на индивидуалния план- първоначално тя се е обучавала в редовна форма, а от март 2018 г. нейната докторантура е трансформирана в задочна. Докторантката е положила с много висок успех всичките изискуеми докторантски минимуми. По време на обучението за своята работа, като докторант тя е получавала положителна оценка от академичния състав на катедрата.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Темата на дисертационният труд е актуална и значима. Последното се потвърждава от факта, че в глобалният свят нараства броя на предприятията ,които диференцират сферите си на дейност и функционират едновременно в различни бизнес сфери и в различни географски региони. Ползата за потребителите на такава информация е безспорна, доколкото се намалява информационната асиметрия между тях и позволява да се вземат обосновани икономически решения. У нас са ограничени изследванията, които пряко засягат проблеми от теоретико-методологичен и приложен характер, свързани със създаването и оповестяването на счетоводна информация по сегменти.

Дисертационният труд е в обем от 297 страници, в т.ч.: увод, три глави, заключение, библиография, списъци на фигурите, графиките и таблиците, таблица с използвани съкращения и приложение – анкетна карта, използвана за провеждане на емпирично анкетно проучване. В изложението са представени 38 графики, 21 таблици и 2 фигури. Библиографията съдържа 123 източника, от които 26 на български език, 50 на чужд език, 16 нормативни документи и 31 интернет източника. Обемът на приложението е 4 страници. По темата на дисертационния труд са издадени 6 публикации. При разработването на дисертационния труд са използвани традиционните методи на наблюдение, аналогия, анализ и синтез, индукция и дедукция, детайлизация, групировка, моделиране, методите на емпиричен, сравнителен и статистически анализ, анкетно проучване и др. Приложен е системния, историко-логическия и нормативния подход.

В увода се обосновава актуалността на труда ,като се изтъкват правилно три аргумента: -нарастването на ролята и значението на счетоводната информация за дейността на предприятията от нефинансовия сектор по отделни съставни сегменти в съвременните условия на глобализация; ограничеността на теоретико-практическите изследвания у нас, разглеждащи тази проблематика и възможността за реална практическа приложимост на резултатите от научното изследване.

Уводът съдържа и традиционните елементи, които очертават архитектурата на дисертационния труд, като обект, предмет , цели, задачи на изследването, теза и хипотези на изследването. Тези елементи според мен са добре и правилно дефинирани.

Като *обект* на изследването е изведено представянето на дейността на предприятията от нефинансовия сектор по отделни съставни сегменти в контекста на съвременната глобална бизнес среда, а *предметът* са теоретичните и приложни проблеми, свързани със създаването и оповестяването на такава информация.

Целта на изследването е да се обоснове „...значимостта на счетоводната информация за дейността по сегменти на предприятията от нефинансовия сектор в съвременните условия на глобализация...“.

В увода се съдържат и задачите за постигането на тази цел ,а именно:

- Да се обосноват *ролята и значението на счетоводната информация* за дейността на предприятията по сегменти за целите на управлението им и за външните потребители на финансовите им отчети в съвременните условия на глобализация;
- Да се изследват *теоретико-методологичните и организационните аспекти* на счетоводното представяне на дейността по сегменти на предприятията от нефинансовия сектор и да се анализират в критичен план съвременните регулаторни изисквания в тази област;
- Да се открият *главните проблемни области при създаването и оповестяването* на счетоводна информация за дейността по сегменти и да се направят научнообосновани и практически реализируеми препоръки и предложения за решаване на проблемите и за внасяне на подобрения в отчитането по сегменти;
- Да се изведат *качествените характеристики на оповестяваната* от предприятията сегментна информация и възможностите за повишаване на нейната полезност за вземане на обосновани икономически решения в условията на съвременната глобална бизнес среда;
- Да се разкрият *ключовите практико-приложни проблеми* при счетоводното представяне на дейността по сегменти в условията на глобализация чрез емпирично изследване на практиката на предприятия от нефинансовия сектор, оповестяващи сегментна информация и да се предложат конкретни решения и насоки за усъвършенстване на базата на резултатите от изследването.

Тезата е в пълно съответствие с изведената актуалност на тематиката, а именно, че съществува обоснована необходимост от изследване на теоретичните и практико-приложни проблеми при създаването на информация представяща дейността на предприятията от нефинансовия сектор по отделни съставни сегменти.

Изследователят дефинира две водещи хипотези, а именно: повишаването на ролята на информацията по сегменти налага търсене на възможности за

усъвършенстване отчитането по сегменти и необходимостта от промени в регулаторните изисквания в областта на отчитането по сегменти.

Посочената хипотеза „... провеждането на емпирично изследване на счетоводното представяне на дейността по сегменти на предприятията от нефинансовия сектор в съвременните условия ще осигури доказателства за идентифициране на съществуващите проблемни области в практико-приложен аспект и ще даде възможност за предлагане на определени решения и насоки за усъвършенстване на базата на резултатите от изследването на практиката...“ е инструмент за постигането на целта на изследването.

В края на увода са посочени *ограниченията* на изследването. По важните от които са:

- Проучени са финансовите отчети на водещи европейски компании с глобална дейност и на компании, търгувани на Българската фондова борса, като е ползвана информация във времеви диапазон 2015-2020 г.
- Използвана е анкетна карта разработена от докторантката;
- Извадката от респондентите е формирана на принципа на отзовалите се. Анкетите са анонимно попълвани с оглед запазване на конфиденциалността на респондентите;
- изследваната нормативна уредба в дисертационния труд е с актуалност към 01.11.2021 г.

Първата глава с наименование „Счетоводната информация за дейността на предприятията по сегменти в условията на глобализация – значение и ретроспективен анализ на регулаторните изисквания за оповестяването ѝ“ е конструирана при следната логическа последователност.

Направено е описание на съвременните глобализационни процеси в света и е дадена обосновка на нарастващата роля на счетоводната информация за представяне на дейността по сегменти. При изследване на ролята и значението на счетоводната информация докторантката е засегнала двата аспекта на тази роля, а именно от гл. т на външните потребители и от гл. т на управленските органи на предприятието. В тази

глава е даден и ретроспективен анализ на регулаторните изисквания, свързани с представянето на дейността на предприятието по сегменти. Накрая докторантката ни запознава с резултатите от научни изследвания в световен мащаб, които доказват значимостта и полезността на оповестяваната от предприятията сегментна информация. В тази глава докторантката обосновава тезата, че ключова предпоставка за повишаване на прозрачността и полезността на информационното съдържание на финансовите отчети на широко диверсифицираните предприятия е оповестяването на информация за дейността им по сегменти. Аргументира се необходимостта от ефективна организация на отчитането по сегменти, при спазване на действащите регулаторни изисквания с цел осигуряване на максимално съответстваща на информационните потребности на вътрешните и външните потребители сегментна информация. Докторантката прави и извода, че в съвременният свят стандартите за сегментно отчитане имат своята актуалност и значимост, а в глобален план с оглед постигане на висока степен на прозрачност и сравнимост има необходимост от единни изисквания за оповестяване на сегментна информация във финансовите отчети.

В глава втора на труда с наименование „**Теоретико-методологични и организационни аспекти на счетоводното представяне на дейността на предприятията по сегменти в съвременните условия**“ докторантката се спира на въпросите свързани с философията заложена в основата на изискванията за създаване и оповестяване на сегментна информация, и необходимостта от усъвършенстване на постановките на МСФО 8. Тук тя систематизира ключови проблемни области при отчитането на дейността по сегменти и предлага възможни решения. Представени са също насоки за внасяне на организационни и методологични подобрения, свързани със създаването и оповестяването на счетоводна информация за дейността на предприятията по сегменти в съвременните условия.

В тази глава са обосновани от нея следните по-важни *изводи*:

- за да се отговори на съвременните информационни изисквания на всички засегнати от сегментното отчитане страни и да се повиши качеството на сегментната отчетност трябва да се *допълнят и подобрят* постановките на МСФО 8 Оперативни сегменти;

- оповестяваната информация за дейността на предприятията по сегменти трябва да *притежава* определени качествени характеристики.

В третата глава на труда с наименование „Насоки за усъвършенстване на счетоводното представяне на дейността по сегменти на предприятията от нефинансовия сектор на базата на резултатите от емпирично изследване“ се съдържат резултатите от направеното изследване на сегментните оповестявания на водещи европейски компании от престижния индекс STOXX Europe 50 и резултатите от емпиричното изследване на сегментните оповестявания на компании, търгувани на Българска фондова борса. Проведеното емпирично изследване позволява на докторантката да проследи и очертае съществуващите проблемни области в практико приложен аспект и даде възможност за предлагане на определени решения и насоки за усъвършенстване на отчитането по сегменти. То е реализирано в две направления: първо- изследване на оповестяванията за дейността по сегменти във финансовите отчети на предприятия от нефинансовия сектор; второ- анкетно проучване относно ролята, значението и полезността на оповестяваната сегментна информация сред потребители на финансовите отчети. По този начин е постигната задълбоченост при изследването на практиката на счетоводното представяне на дейността по сегменти и са идентифицирани проблемните области както от гледна точка на съставителите на финансовите отчети, така и от гледна точка на външните потребители на информацията от тях.

В тази глава са обосновани от нея следните по – важни изводи:

- компаниите с индекс STOXX Europe 50 обект на изследването спазват изискванията на МСФО 8 относно задължителните оповестявания по сегменти;
- опериращи в един и същ отрасъл компании използват различни фактори при определяне на информацията за целите на сегментното отчитане, което ограничава нейната съпоставимост;
- намаляващата съпоставимост се предопределя от използвания в МСФО 8 Оперативни сегменти управленски подход, който позволява на предприятието при отчитане на дейността по сегменти да следва избраната за вътрешни управленски цели организационна структура, т.е. да се взема предвид бизнес модела на предприятието;

- има компании, които използват непризнати по МСФО оценки за сегментните финансови резултати. Последното намалява сравнимостта на публикуваната сегментна информация. Ограничава възможностите за съпоставимост на сегментните печалби/загуби дори между сегментите на компании, които функционират в една и съща бизнес сфера;
- всяка компания определя собствен формат, структура и съдържание на информацията, представяща дейността ѝ по отчетни сегменти;
- необходим е единен формат за структурно представяне на сегментните оповестявания, което ще улесни събирането, обработването, систематизирането и анализирането на публикуваната описателна и финансова сегментна информация;
- въпреки, че висшите управленци разполагат с подробна информация те не се стремят да я разкрият, а използват определени постановки от МСФО 8 които им позволяват това.
- компаниите от индекса BGBX40 не публикуват задължителните съгласно разпоредбите на МСФО 8 Оперативни сегменти описателни сегментни оповестявания;
- компании, опериращи в една и съща бизнес сфера, прилагат различни фактори за целите на сегментното отчитане, което намалява съпоставимостта. Тук докторантката правилно отбелязва, че различните бази на сегментиране при предприятия от един и същ отрасъл водят и до разлики в количеството на оповестената сегментна информация, като едно сегментните компании оповестяват значително по-малко от компаниите, които функционират в два или повече отрасли.
- налице е ежегодна промяна в състава на сегментите на отчитане, както и промяна в техните наименования, което също намалява съпоставимостта;
- необходима е промяна в определението за оперативен сегмент, за да се ограничи възможността да не се оповестява сегментна информация и по този начин да се лишат външните потребители от допълнителна информация за разнообразни стопански операции в различни географски региони;

- необходимо е увеличаване на броя на задължително изискуемите отчетни позиции за оповестяване и прилагане на единен формат за структурно представяне на сегментните оповестявания.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Според мен дисертационният труд е посветен на актуална и значима тема, за която няма достатъчно теоретико-приложни изследвания у нас и е налице възможност за реална практическа приложимост на резултатите от научното изследване.

Получените резултати и направените изводи от научното изследване доказват по ясен и безспорен начин основната теза и обвързаните с нея хипотези.

Целта на изследването е постигната, а задачите изпълнени. Направените оценки, изводи, предложения и препоръки в резултат на изследванията в трите глави са база за извеждане на определени приноси на дисертационния труд. Избран е подходящ методологичен инструментариум за постигане на целта на изследването.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Дисертационния труд има определени приноси с научен и научно-приложен характер. Могат да бъдат открити следните **по-важни приносни моменти**:

Първо: изследвана и обоснована е ролята на счетоводната информация за дейността на предприятията от нефинансовия сектор по сегменти, за целите на тяхното управление и за удовлетворяване на информационните потребности на външните потребители на финансови отчети, в условията на съвременната глобална бизнес среда;

Второ: обоснована е необходимостта от увеличаване на броя на задължително изискуемите отчетни позиции за оповестяване на сегментна информация, както и необходимостта от утвърждаване на единен формат за структурно представяне на сегментните оповестявания във финансовите отчети на предприятията от нефинансовия сектор;

Трето: дефинирани са три проблемни области, които ограничават полезността на информация за дейността по сегменти;

Четвърто : дадени са практически насоки за преодоляване на проблеми породени от: недостатъци в постановките на счетоводния стандарт МСФО 8 Оперативни сегменти; неизпълнение на действащите регулаторни изисквания и неправилно прилагане на разпоредбите на МСФО 8 Оперативни сегменти и недостатъчен контрол от страна на регулаторните органи върху оповестяванията по сегменти във финансовите отчети на предприятията;

Пето: изведени и са дефинирани качествените характеристики на оповестяваната от предприятията сегментна информация, като са очертани възможности за повишаване на нейната полезност за вземане на обосновани икономически решения в условията на съвременната глобална бизнес среда при съобразяване с основното ограничение "разходи-ползи".

5. Оценка на публикациите по дисертацията

Докторантката има шест публикации по темата на дисертационния труд, а именно:

1. Ilieva, K. Disclosure of accounting information on the activities as per operating segments of Bulgarian enterprises under the contemporary conditions of globalization. Abstracts of the VIII International Scientific Conference for Young Scientists, Graduate Students and Students „Modern issues and prospects of accounting, analysis and control in condition of economic globalization“, Lutsk, 2016.

2. Ilieva, K. Disclosure of accounting information on the activities as per operating segments of Bulgarian enterprises under the contemporary conditions of globalization-importance and regulatory requirements. International collection of scientific papers, „Accounting. Economics. Management: Scientific notes“, Lutsk, 2017, part 1.

3. Илиева, К. Проблеми при прилагането на МСФО 8 Оперативни сегменти и необходимост от внасяне на подобрения. Списание за професионалисти в областта на счетоводството, финансите и осигуряването „АКТИВ Счетоводна матрица“, София, брой #7-8 (176), юли – август 2017.

4. Илиева, К. Счетоводно представяне на дейността на предприятието по сегменти в съвременните условия – проблеми и решения. Сборник с доклади от XIII международна научна конференция на младите учени „Икономиката на България и

Европейския съюз в глобалния свят“, ФСФ на УНСС и ВУЗФ, София, 2017 .

5. Илиева, К. Оповестяване на информация за дейността по оперативни сегменти- съвременни изисквания и проблеми. Колективна монография „Икономиката на България и Европейския съюз в глобалния свят“, Издателски комплекс на УНСС, София, 2018 .

6. Илиева, К. Оповестяване на информация за дейността по оперативни сегменти- изисквания, проблеми, решения. Списание „Счетоводство плюс“, София, брой 6/2018 ; брой 7–8/2018 и брой 9–10/2018.

Всички представени в конкурса и автореферата публикации са по темата на дисертационния труд. Публикациите са представени пред престижни научни форуми и са публикувани в авторитетни , в областта на счетоводството издания. Две от публикациите са публикувани в чужбина. Публикациите са съдействали за добро апробиране на резултатите от изследването в дисертационния труд.

6. Оценка на автореферата

Авторефератът отразява коректно и в достатъчна пълнота съдържанието на дисертационния труд

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

Нямам конкретни бележки , доколкото по време на обсъжданията на труда всички бележки бяха взети предвид и коректно отразени от докторантката. Препоръчвам на докторантката да продължи изследването на тази област.

8. Заключение

Предлагам на уважаемото Научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“, в професионално направление 3.8 „Икономика“, с научна специалност „Счетоводна отчетност, контрол и анализ на стопанската дейност (Счетоводна отчетност в нефинансовия сектор)“ на Калинка Христова Илиева.

11.02.2022
София

Подпис: 